

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Caput II. [i.e. I]. S. Fidis Sociorumque martyrium, sepultura, ac dein
corporum inventio et elevatio: patrata Aginni a S. Fide miracula:
Conchensis cœnobii situs: Ariniski, Conchensis monachi, artes ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

A *apud Cangium in Lexico stema pro schemate. Itaque, si bene anonymum nostrum capio, indicat, se elegantis dictionis exemplar, quod imitatur, ante oculos non habuisse, cum Translationis historiam conscripturus erat.*

i *Videntur hic voces quaedam deesse, quæ sensum compleant; vel fortassis pro ne legendum est nec, ut sensus ejus sit, et nec ob eloquentiæ imperitiam tardius ad hoc Opus accedo, sed pro viribus scribere aggredior eto.*

k *Trigeri immani, id est, triremi magna. Sic Ariulfus de Miraculis S. Richardi cap. 3: Fuit quædam trigeris magna et fortis, quæ plena hominibus armatis cursu veloci tendebat properare in Hierusalem.*

l *Sagitta, inquit Cangius in Lexico, navigii species... sic dicta quod velox sit. Adhibetur in charta Guillelmi II, regis Siciliae, in Bullario Casinensi tom. II, pag. 191: «Concedimus etiam» prætaxato monasterio liberam potestatem » semper habendi quinque sagittas in portu » Panormi et mari, eidem civitati adjacenti. » Plura vide de hoc navigii genere apud laudatum Cangium.*

B *m Celeumata pro celeusmata, quæ vox Græca est, significans cantum nautarum, quem in prosperis præsertim concinebant, de quo vide Cangium in Lexico.*

n *Lembulus est scapha exigua, quæ conto seu longa pertica protrudi, vel remis agi solet.*

o *Quid sibi velit allegorico hoc sermone anonymus, mox verbis propriis exponit, dum ait, sermonis sublimioris elegantiam in hac sua lucubratione a lectore quærendam non esse; quod verissime ab eo dictum fuisse, nemo non judicabit.*

CAPUT II.

S. Fidis Sociorumque martyrium, sepultura, ac dein corporum inventio et elevatio: patrata Aginni a S. Fide miracula: Conchensis cænobii situs: Arinisdî, Conchensis monachi, artes ad auferendum S. Fidis corpus.

Cum S. Fidis Sociorumque martyrum corpora

a
b

* l. fuisset

Tempore igitur Diocletiani et Maximiani a Romulei regni sceptris regentium tanta rabies tyrannidis eorum in Christianos furuit, ut per omnes terminos imperii illorum, scilicet a mari Orientali usque ad Occidentale, a Daciano b sceleratissimo, ab edictu ipsorum directo, per singulas civitates persecutio fidelium crudeliter exerceretur. Accidit ergo ea tempestate, ut idem prophanus præses ad Occiduas oras transiens, Agennum urbem ingrederetur; dumque ferox Christicolarum quæstio facta fieret*, generosissima virgo genere, sed generosior sanctitate, Dei ancilla, Fides, ejusdem loci incola, pollutis scelestissimi tortoris manibus primum allata est; quam cum ad simulacra compellere non prævaleret, post cratem ignitam prunarumque ambustionem cum Caprasio, Primo atque

Feliciano c cæterisque compluribus spiculatoris gladio martyrium feliciter consummavit.

3 De eorum vero Martyrum corporibus, parvulus adhuc mitis Christi grex, sollicitus, clam præ metu diræ gentilitatis sacrosanctum [corpus] colligans cum diligentissima cura, non concedenti in loco sepulturæ tradidit d. Post multa autem annorum curricula omni gentilium furore remoto, quidam vir sanctus, cui nomen Dulcidius e, ad pontificatus dignitatem provectus, omnibus posthabitis, ecclesiam foris murum f ejusdem urbis ad Septentrionale clima in suburbio construxit, eandemque sub sacræ Virginis veneratione cælesti Sponso consecravit. Sanctorum quoque corpora cælitus per visionem somni admonitus ab inculto et minus religioso loco cum summo condigni honoris officio ad locum, Domino dicatum, transferre non distulit, ipsaque ab invicem sejunxit, beatissimam namque virginem Fidem, quæ cæteros in palma victoriae præcellit, in basilicam eandem cum maxima honorificentia mausoleo pretioso, marmore exciso, commendavit, in quo, ut gesta rei usque hodie prodit veritas, litterarum anaglypha* titulus passionis ejus sub fastigio brevitate inscriptus est; sanctum vero Caprasium intra muros urbis ad ecclesiam ibidem fundatam detulit, eumque consimili honore in sarcophago, item marmoreo, diligentissime deposuit g.

6 Cœperat enim prælibata Christi sponsa et martyr Fides tantis miraculorum signis præfulgere, ut cæcos illuminaret, surdis auditum redderet, energumenos curaret, et omnia infirmitatum genera a variis languidibus depelleret. Tanta vero claritate eadem regina virtutis Fides a Domino coronata, illico fama ejus non tantummodo per finitimas civitates et regiones intonuit, sed etiam per quadrilateras mundi plagas ipsa filia cæli et virgo sacratissima Fides ab omni gente longe lateque famosissima atque gloriosissima, per virtutum insignia prædicabatur h. Post aliquantulum ergo temporis devotus populorum concursus ad tumulum illius frequenter confluebat, plurimaque diverse agrotantium multitudo circumquaque deferebatur, per quos ipsa maxima Martyr mirabiliter a Deo clarificata*, omnes, sanitate recepta, læti et incolumes magnalia Dei Virginisque annuntiantes, inde regressi sunt.

7 Sita est ergo supradicta urbs in Gallia Inferiori, quam præterluit fluvius, videlicet Garonna i, sed in trina Gallie divisione hæc quidem tertia ad differentiam duarum, Gallia Comata et Inferior cognomine vocatur k. Est item ejusdem Gallie provincie monasterium quoddam, quod dicitur Conchas l, in quibusdam convallibus statutum, undique præruptis montibus circumclusum ad Meridianum polum nemorositate opacum, duorum stadiorum spatium in longitudine extensum, quod in ambitu qualitatis loci ad instar Conchæ videtur formatum, indeque vocabuli originem traxisse cognoscitur. Denique id ipsum quondam ab exercitu Saraceno- rum, quando hostilibus armis ad omnem pene Europam devastandam egressi sunt, funditus destructum est m, ita ut regalia chirographa, ad diocesim ipsius se habentia, dispersa perirent. Evolutis quoque post aliquantulis annis, Carolo summo imperatore jubente, a Ludovico, filio ejus, qui sub ipso patre, adhuc vivente, coronatus et in regnum sublimatus est, cum privilegiis, præcepto illius iterum rescriptis, ab imo funda-

AUCTORE ANONYMO.

c Aginni sepulta, ac dein inventa elevataque suis-

d

e

f

E *supple et vel forte leg. anaglypho opere

g et ad S. Fidis mausoleum miracula multa patraventur,

h

*supple fuit, et F

Conchensis cænobii, cujus situs et eorum referuntur,

i
k
l

m

AUCTORE
ANONYMO.

fundamento honorifice restauratum est *n*; habetur siquidem usque nunc in eodem cœnobio venerabilis monachorum congregatio, cujus antecessores ardua religiositas more tenebantur, qui in successoribus, ut adhuc patet cernentibus quotidie, bonarum virtutum augmentis studiose dilatatur.

ascetæ, ut reliquias S. Fidis nascantur, Arinisdum,

8 Hi tanti honoris viri, dum sæpius de supra taxatæ Virginis prodigiis ad invicem sermones conferrent, dextra interim suggestione excitati, ex improvise causa consilii apud eos exstitit, quonam modo eventus rei examinaretur, ut sanctissimæ Martyris corpus in salutem patriæ et in redemptionem multorum ad se transferretur *o*. Accersito igitur quodam monacho, nomine Ariniso *p*, qui in parochia ejusdem monasterii pro patrum communi utilitate ad

cujusdam ecclesiæ curam agendam constitutus fuerat, qui in concilio providus, in prudentia strenuus et in omni morum habitudine erat præclarus; cum quo vero totius commoditatis viro omnem propositæ rei seriem disponentes, atque prout necessitas exigebat, quomodo, si fors concederet, aperte perficeretur, artificantes, cum itineris duce post peractum consilium Agennum direxerunt.

mittunt Aginnum, ubi calidus ille vir,

9 Cum utique talis secreti legatus illo pervenisset, mentemque in diversa versaret, ut res postulaverat, cuncta secum solerter perspexerat, sub peregrinique habitu ibidem degens, ut proselitum decuit, se suaque cuncta caute habuit, quantum ad rem pertinuit, modeste se occultare studuit, perpetuam stationem permanendi sub specie simplicitatis finxit, bonæque conversationis studium veraciter omnibus præbuit. Qui vero dum talis exempli forma fulsisset, amabilissimus extemplo subinde inquilinis pro visibili corporis castimonia exstitit, eisque notus fieri et moribus et patria incepit. A clericis vero non solum in amicitiam, sed etiam in consortium receptus est. Cum rursus inter eos solito more omnigena virtute claruisset, callentisque ingenii exercitio florisset, divinæ legis amator haud iners exstitit, ubique proficuus fuit, patientia et humilitate omnes antecellebat, et per omnia omnibus obedivit. Hæc morum laudabilis concordia cum cunctis plener complacuisse, post aliquos dies ad custoditorium ejusdem monasterii *q* officium assensu omnium non immerito promotus est.

ecclesiæ S. Fidis custos constitutus,

10 Porro cum hoc ecclesiasticum negotium rite ordinabiliterque tractaret, curamque illius decenter gereret, magis magisque in bonis operibus tam ipse faciendo, quam alios docendo procederet, tamen eo minus arcanum, cujus causa aderat, ullis prosperis adversive interceptum, a pectoris suis antro non dilapsit *; sed quia in brevi temporum intervallo ad hoc desiderabile thesaurum *r* acquirendum facultas opportune accedendi pro metu adversæ fortunæ non data est, effectum voti suspendit, manens inter fratres locum opportunitatis expectando sub diuturno quoque tempore.

integrum ejusdem Martyris corpus furto aufert.

11 Interea dum anxia mens persæpe laboraret, curaque intima cordis ureret, quo ordine ad tam arduum opus perpetrandum aditum arriperet, quadam die orbitam annuam magnæ festivitatis Apparitionis Dominicæ *f*, sole revehente, post divina Missarum peracta solemnia cum omnes ad communem refectionem sumendam solemniter convenirent; ipse pro occasione custodiendæ ecclesiæ, ne forte, ut fieri solet in

tanta lætitia diei festi aliquidi sinistri accideret, D licentiam ad quæque monastica juris ministeria providenda obnixè ab omnibus postulaverat, qui hoc suo arbitrio uno ore unanimes concesserant, et prudenter in hoc agere dijudicaverant. His vero in festiva mensa epulando diu commorantibus, ille autem non in se, sed in Domino confusus, Poliandrum *t* sacræ Virginis adire non hæsitavit. Sed quia lapis coopertorius præ sigillis ferreis, quibus ad subterioremi firmiter se tenuit, immobilis mansit, et erigi ab eo integer nequiverat, ex parte pedum collisus est, tumuloque partim aperto sacratissimum corpus diligentissime collegit, indeque illud venerabilime sublevans, sacco mundissimo, ovans Deumque magnificans, intulit.

ANNOTATA.

a Vide dicta in Commentario de epocha ejus martyrii num. 24.

b Dacianum non tantum in Hispaniis Galliisque, sed etiam in Oriente sævisse in Christianos, nec Acta martyrii antiqua, quæ supra edidimus, nec alii vetusti scriptores tradunt. E

c Caprasium, Primum et Felicianum probabilius non eodem die cum S. Fide passos fuisse, in Commentario num. 21 et 22 docuimus, quos proin adisis.

d Ita etiam testatur anonymus, S. Dulcidio cœvus, cujus verba dedimus in Commentario num. 31.

e Vide Annotata ad Translationem, metricè conscriptam, lit. c.

f Consule Commentarium num. 33 et seq.

g Vide dicta in Commentario loco mox citato.

h Adi Annotata. ad Translationem metricè conscriptam lit. f.

i Garumna est Galliæ fluvius, de quo et infra. De situ Aginni vide Annotata pag. 289 lit. d.

k Galliam olim in partes tres divisam fuisse, scribit etiam C. Julius Cæsar Commentariorum de Bello Gallico lib. 1, ita inquit: Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam, qui ipsorum lingua Celtæ, nostra Galli appellantur. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt. Gallos ab Aquitanis Garumna flumen, a Belgis Matrona et sequana dividit. Et post nonnulla subdit: Aquitania a Garumna flumine ad Pyrenæos montes, et eam partem Oceani, quæ ad Hispaniam pertinet, spectat inter Occasum solis et Septentriones. Verum fallitur anonymus noster dum Aquitanicam ad differentiam duarum Galliam Comatam tunc dictam fuisse innuit; id enim nomen toti Galliæ, quæ Romanis transalpina erat, commune fuit, uti apud Bouquetum tom. 1 variis locis videre est. Porro Aquitaniam tempore Julii Cæsaris Inferiorem Galliam vocatam fuisse, nusquam invenio.

l Conchense monasterium situm quidem est in Aquitania, at in ea, quæ Prima vocatur; Aginnum vero, ut ante dictum fuit, situm est in Aquitania Secunda. Ceterum Conchensem locum in quibusdam convallibus situm esse, anonymus tradit; cum tamen mappa geographica provinciæ ecclesiasticæ Albiensis tom. 1 Galliæ Christianæ auctæ Conchense cœnobium colli impositum exhibet. Fortassis uterque auctor ita conciliandus est, ut, habita altiorum montium, quibus Conchæ cinguntur, ratione, in convallibus sitæ, seu, ut Hermoldus-Nigellus scribit, valle sedere magna dicantur,

A dicantur, cum tamen cœnobium in loci editi declivitate exstructum sit, cujus radices rivulus Dordunus subluit, et eo forte sensu alter anonymus utitur voce suspensio, quo et nunc adhibetur vox Gallica pente.

m Vide Annotata pag. 293 lit. o.

n Vide rursus Annotata pag. 293 lit. o et lit. q.

o Nihil hic de admonitione Conchensibus in somnis facta, de qua alter anonymus num. k.

p Consule rursus Annotata pag. 293 lit. s.

q Universim ecclesiæ Monasteria olim dicta, eaque præsertim, quarum presbyteri communi utebantur domicilio, uti a clericis hujus ecclesiæ fiebat.

r Thesaurum neutro genere usurpant etiam Alcuinus Epist. 49 et Poëmate 105, Folcardus lib. 1 Miracul. S. Bertini cap. 8, et alii scriptores ævi mediæ, inquit Cangius in Lexico.

s Vide Annotata pag. 293 lit. t.

t Polyandrum seu Polyandrium, Latine cœmeterium seu tumulum mortuorum sonat. At interdum et sæpius apud ævi inferioris scriptores (uti hoc loco) sumitur pro monumento aut sepulchro unius hominis; ita Cangius in Lexico, apud quem plura vide.

CAPUT II.

Aginnenses fugientem cum corpore sanctæ Fidis Arinisdum frustra insequuntur: factum Figiaci miraculum: corpus ad Conchense monasterium perferitur: magnus ad illud concursus: tentata frustra totius corporis translatio: S. Fidis elogium.

Arinisdum cum corpore S. Fidis fugientem.

C Posthæc scilicet nulli quieti deditus, noctis silentium præstolans, advocatoque itineris socio, recidivo tramite ad patriam læto animo cum munere defice veloci cursu tetenderunt. Crastino autem die illucescente, dum custos requisitus abfuisset, et monumentum visitatum, vacuum corpore foret, et tam pretioso thesauro careret, facto etiam tumultu permaximo in plebe, omnes obstupefacti concurrentes, casumque rei in alterutrum sciscitantes, quem raptum, ut in ardua re fieri solet, fama vulgo dilatavit, et cuncto populo regionis illius notum fecit. Ad sepulchrum ergo Virginis universa civitas conveniens sacrasque reliquias non reprensens, immoderato dolore cordis omnis ætas intrinsecus tacta, ita ut nulla solamina tantæ mœstitiæ in animis eorum sederent; sed quamvis tanto mœrore sui infortunii coacti, tamen non immemores faciundæ rei, quosdam ex equestri ordine commilitones ad iter præparaverunt, qui terga fugientium, illud secretum sacrosanctum ferentium, celeri prope ratione insequerentur.

13 Multis enim opprobriis omnis ejusdem loci clerus hanc culpam sibi met non minus im-

properabat, quam a cætero populo illis insultabatur, quod alienigenam, ex longinquo terrarum intervallo supervenientem, sibi præficerint, et tot indigenis, ad hoc ministerium aptis, posthabitis, eum præferrent. Post infinitas autem verborum ambages, et plurimas lamentationes inito consilio, unanimiter conspiravere, ut, si sors fugitivos reduces daret, aut patibulo suspenderent, aut oculorum lumine extinguerentur. Missis itaque exploratoribus validis per viam, quæ ducit ab Agenno in partes Conchacenses, Dei clementia pro defensione servorum suorum, ne totale exitium incurrerent, volente, relicta ab ipsis insequentibus recta itineris linea, flumineque Garonnæ naviter quoque transmissa, ad fines Wasconia a regionis festinanter transiere. Hi equidem nutu Dei tam immensa cordis ignorantia dediti fuere, ut, sicuti feroci animo in aufugientes appropriando irruere æstimavere, ita ab eis retrogrado tramite recedendo sese elongavere.

14 Postquam autem in se reversi, illusosque se a transitu sinistro et in vanum laborasse noverunt, nimia mœstitia perturbati Agennum repedavere, et qualiter eis in via acciderit, per ordinem recitaverunt; habitatores namque urbis, rursus super hoc casu commoti, iterato itinere post fuga lapsos indagantes direxerunt, si forte concitato sonipede moram, quam prius fecerant, complere ullo conamine prævalerent. Qui sane, dum improba agilitate itinera agent, quadam illucescente die contulit utrosque inopia fortuna in loco, ALBENCA b proprio vocabulo nuncupato. Ibidem sacri corporis vectorem, cum socio sub frondoso residentem arboris tegmine causa respirationis, reperere. Ipsi enimvero, quamvis infixa oculorum acie enim eum intuerentur, ita tamen mira Dei fortitudo affluit c, quem non modo compatriotam, quin etiam civem atque clientulum indies domi conspexerant, et cui dietim consermocinaverant, quasi videntibus oculis excæcati, neque statura eum inspiciendo, neque vocis proprietatem audiendo agnoverunt.

15 Is ergo, dum tamquam extraneus attentius rogaretur, si talis formæ homo, uti sibi notificaverant, ei visus fuisset, se prorsus nusquam talem aliquem vidisse, verbis mendosis fidem eis fecerat. De hac nempe interrogatione idem vir Dei nimio timore perterritus oppido se fessum, supra id, quod fuit, fingens, fatigata membra veluti pro quiete, ob hoc, ne dignoscerentur, humo prostravit, et vultum ad terram convertit, ac, consodali relicto, solitarius per Caturcenses d fines cum sacris reliquiis iter carpsit. Perfugæ * autem Caturcum urbem intrantes, unius diei sub spatio ibi manserunt, omnibus modis hujus rei vestigia perspicaci industria investigantes, si fortuito aliqua indagatio illis occurreret, quæ notitiam desideratæ rei inferret, quatenus quam viam insisterent, vel quo perquirendo tenderent, non ignorarent. Postremo igitur scrutando, se frustra elaborare sentientes, quid agendum in hac re ambigua foret, solliciti conjicientes, tandem super omnia Agennum recidivare proficiuosius intra se dicentes elegerunt. Revertamur ergo, forsitan, ut creditur, licitum sibi pro Virginis meritis abire non est, quæ nobis abstuli et * aliorum transferri non patitur. Eo videlicet pacto remeantes, et cum aliter, quam sperarent, propositam eorum proveniret, saltem in omni exquisitione

AUCTORE ANONYMO. Aginnenses equites insequuntur, at contraria via.

a

ac dein alii eum assecuti non agnoscunt; E

* au inopinata? b

c

qui proin, re infecta, Aginnum reverti coguntur; F

d * i. e. persecutores

* I. quam nobis abstulit, et quæ